

Tisztelt Kollégák!

A tudománytörténet számon tartja a „Heuréka!” felkiáltást a felfedezés pillanataként. Innen származik a heurisztika, a heurisztikus jogi indokolás elmélete, amely szerint tudományosan leírt fogalmak rendszerében is lehetséges a „rátalálás” az újdonságra; lehetséges nem tradicionális megközelítéssel helyes következtetésre jutni.

Ezt az elgondolást követi Gunnar Beck a „*The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU*” című, az Európai Unió Bírósága indokolási gyakorlatát bemutató tanulmányában. A bírói indokolásról általánosságban szólva bemutatja MacCormick és Summers modelljét a bírói indokolás háromlépcsős modelljét, melynek lényege, hogy a bírák elsősorban a nyelvtani (szó szerinti) értelmezésre koncentrálnak, s ennek bizonytalansága esetén következik a rendszertani, végül pedig a célszemponthú megközelítés, amelyet teleologikus értelmezésként is ismerünk. Gunnar Beck az Európai Unió Bírósága indokolási gyakorlatának elemzésekor abból az előfeltevésekből indul ki, hogy a jogilag szabályozott kérdésekben folyamatosan jelen vannak a „nehéz ügyek” és a jogi bizonytalanság. A jogi bizonytalanságnak két szintje különíthető el: az elsődleges jogi bizonytalanság a normák szintjén jelentkezik, a másodlagos bizonytalanság pedig az értelmezési szabályok szintjén.

A rátalálásos módszer nem mellőzhető az új Ptk. alkalmazása során, ugyanis a magyar jog történetében még soha nem született olyan átfogó joganyag, amely ilyen nagymértékű értelmezési szabadságot adott volna a jogalkalmazónak.

Az új Polgári Törvénykönyv rendelkezéseivel szembeállítva természetesnek mondható a klasszikus jogászi reakció: az adott kérdésre mi volt a korábbi megoldás? Nyilvánvalóan mindenki fél attól, hogy járatlan vizekre evezzen, azaz olyan megoldásokra jusson, amelyek nincsenek lemérve az igazságszolgáltatás rendszerében vagy az ügyvédi kar előtt.

Több olyan megközelítés is létezik azonban a jogrendszerünkben, amely megkérdőjelezi ezt az idejélmúlt magatartást. Az új Polgári Perrendtartás koncepciója nagyobb hangsúlyt kíván helyezni arra, hogy nemcsak az előkészítő iratokban adhatók elő az anyagi jogi érvek, hanem ezeket a tárgyaláson egymással szembeállítani kell. Az új Pp. koncepciója alapján a bíró sem „pervezető automata” többé: a gyors és hatékony peres eljárás érdekében meg kell határozni az aktív anyagi pervezetés eszközeit.

Ez a fajta hozzáállás lehetővé teszi, hogy a perekben megismerhetők legyenek az innovációt jelentő ügyvédi megközelítések a magánjogot illetően.

Milyen tényezők hatnak közre az új Ptk. jogászok általi értelmezésében?

- Átfogó, általános jellegű értelmezési kérdésekre (pl. diszpozitívás és kogencia) a joggyakorlat nem akar általános választ adni, marad az esetjogi megközelítésnél, az egyes esetek mögött azonban mindig ott állnak a „jogalkalmazói lobbik”. Ne hagyjuk, hogy bizonyos szervezeti érdekek egyoldalúan eltolják valamely irányba a jogértelmezést!
- A jogászai hivatásrendek szeretnék meghaladni a korábbi, negatív szervezeti tapasztalataikat. Ez is hat az értelmezésre.
- Az idősebb, tapasztaltabb jogászok a korábbi esetekből leszűrt személyes következtetéseikre építenek – holott azonos megközelítésre van szükség; egyfajta „összhangzattan”, általános értelmezési mércét kell felállítani. Ebben nagy szerepe lehet a Kúriának és a felsőbbbíróságoknak.

Milyen módszerekkel alakítható ki ez az „összhangzattan”? Egyrészt fontos, hogy az igazságszolgáltatás képviselői is rendszeresen részt vegyenek szakmai konferenciákon, vitákon. Ugyanakkor intézményes megoldásokra is szükség van, ide tartozik többek között a kúriai joggyakorlat-elemzés, de számos kérdésben a Kúria nem hátrált meg attól, hogy jogegységi határozatot alkosson.

Nem lehet mindig megvárni, hogy kialakuljon valamiféle joggyakorlat – új jogszabály esetén az előzetes szakmai orientáció is lehet legitim. Jó példa erre az új Polgári Törvénykönyv alkalmazása során felmerülő jogértelmezési kérdéseket feltáró, a Kúria elnöke mellett működő tanácsadó testület. E tanácsadó testület a jogászai hivatásrendek felől érkező „inputok” alapulvételével gondolkodik bizonyos kérdésekről. A havi rendszerességgel megtartott tanácskozások alapján megállapítható, hogy melyek azok a kérdések, amelyek igényelhetik a Kúria iránymutatását – és melyek azok, melyekben nem indokolt lezárni az értelmezési vitát, ám esetleg bizonyos szempontokra kívánatos felhívni a jogalkalmazók figyelmét.

A testület tartalmaz, érdemi vitát folytatott többek között a sérelemdíjról (a jogértelmezéssel nehezen megoldható bagatell igények kérdéséről), az elévülés szabályairól (a diszpozitivitás alapján a felek rendelkezhetnek-e pl. az elévülés megszakításáról, az elévülési időről).

Annak érdekében, hogy a testülethez elegendő felvetés érkezzon, felkértem néhány bírótársamat, hogy beszélgessenek polgári ügyeket tárgyaló járásbírói bírálókkal arról, hogy az elsőfokú eljárásokban milyen problémák fogalmazódtak meg az új Ptk.-val kapcsolatban. Míg a minden bíróhoz e-mail formájában

eljuttatott felkérésre alig érkezett válasz, addig a bírói interjúkról közel negyven oldalas, tartalmas összefoglaló készült.

Ennek alapján mintegy tézisként fogalmazható meg, hogy az új Ptk. lehetőséget adott a jogásztársadalom számára, hogy innovatív, kreatív jogértelmező szerepet vállaljon, hidat képezve így a jog és a társadalmi igények között.

Eredményes tanácskozást kívánok!